

Nieuwsbrief december 2013

Inhoudsopgave

- Vooraankondiging Tweede Internationale Symposium *Schoolcijfers, een tweede natuur* te Rotterdam op woensdag 12 februari 2014
- Schoolcijfers: tussenresultaten en de borging van het project
- In gesprek met de Onderwijsinspectie
- www.schoolcijfers.com
- Schoolleiders over het project Schoolcijfers
- Informatiegebruik in verantwoordingsgerichte en schoolontwikkelingsgerichte onderwijssystemen: een internationaal perspectief
- Probleem Gestuurd Onderwijs op de Pabo Hogeschool Rotterdam

Vooraankondiging Tweede Internationale Symposium Schoolcijfers, een tweede natuur

Woensdag 12 februari 2014

Graag nodigen we u uit voor ons tweede Symposium op 12 februari 2014
10.00 – 17.00 uur.

Centrale thema's zijn het borgen van opbrengstgericht werken in de
school en de rol van de schoolleider.

In de ochtend hebben we twee sprekers: Kim Schildkamp (Universiteit
Twente) en Roos Van Gasse (Universiteit Antwerpen).

In de middag worden drie workshops verzorgd door:

- Jan Vanhoof (Universiteit Antwerpen) over de rol van de schoolleider en borgen;
- het team Schoolcijfers over het Handboek Schoolcijfers; en
- enkele medewerkers van de deelnemende scholen over ervaringen met Schoolcijfers en opbrengstgericht werken.

Het belooft weer een inhoudelijk zeer interessante dag te worden!
U wordt van harte uitgenodigd en u kunt zich via het volgende e-mailadres opgeven:

www.secrtalentontwikkeling.nl

Schoolcijfers: tussenresultaten en borging

Met het project Schoolcijfers is in het schooljaar 2012-2013 op de deelnemende scholen volop ingezet op de (door)ontwikkeling van de datageletterdheid van de schoolteams. Op de drie Rotterdamse scholen ontstonden verschillende trajecten:

Op *De Notenkraker* zijn teamtrainingen gegeven aan de leerkrachten van de groepen 3 tot en met 8. Het accent bij de trainingen lag op het lezen, analyseren en interpreteren van data bij begrijpend lezen, en het schrijven van een groepsplan begrijpend lezen. Het kernteam heeft een handleiding ontwikkeld voor het schrijven van het groepsplan. De Schoolcijfers-cyclus is doorlopen tot aan de evaluatie.

Op *Het Landje* is een deel van het team (groep 1 tot en met 4) getraind door het Schoolcijfersteam. Parallel daaraan is de bovenbouw getraind door de intern begeleider. Bij de trainingen is de hele Schoolcijfers-cyclus doorlopen. De trainingen voor de groepen 1/2 hebben geresulteerd in constructieve gesprekken over het onderwijsaanbod en doelen op het gebied van het taal-/lezenonderwijs. Gedurende het traject heeft het kernteam een handleiding ontwikkeld voor het schrijven van een groepsplan (voorbereidend) technisch lezen. Aan het einde van het schooljaar hebben de twee intern begeleiders een studiemiddag georganiseerd en begeleid rondom het schrijven van groepsplannen (technisch lezen) met de ontwikkelde handleiding.

Op *De Vierambacht* lag in de eerste helft van het jaar het accent op het ontwikkelen van een observatie-/registratiesysteem voor het rekenonderwijs in de groepen 1 en 2. Daarbij zijn doelen, leerlijnen en groepsplannen aan de orde gekomen. De tweede helft van het schooljaar heeft in het teken gestaan van het aanpassen van het groepsplan rekenen voor de bovenbouw. Daartoe is een handleiding voor een groepsplan rekenen en een voorbeeldgroepsplan ontwikkeld. Er is voornamelijk in de kernteams gewerkt. De vakspecialisten brengen de opgedane kennis en de ontwikkelde instrumenten over naar het team. Samen met de scholen is een borgingsplan opgesteld waarin het team

Schoolcijfers op onderdelen participeert, maar waarbij het accent ligt op de borging en verspreiding van de ontwikkelde werkwijze binnen het schoolteam, zoveel mogelijk door intern begeleiders/ vakspecialisten. Op die manier wordt de werkwijze van de school gevolgd, en worden de opbrengsten van Schoolcijfers verankerd in de bestaande structuren.

De borgingsplannen zien er grofweg als volgt uit:

Op *De Notenkraker* worden nog twee teambijeenkomsten georganiseerd met het Schoolcijfersteam, waarbij het accent ligt op het ontwerpen van een onderwijsaanbod op grond van de analyse en interpretatie van data bij begrijpend lezen en het evalueren van het groepsplan. Er wordt een tweesporenbeleid gevolgd voor begrijpend lezen:

- De leerkrachten schrijven een groepsplan en het kernteam geeft daar feedback op. De ontworpen handleiding is hierbij leidend;
- De intern begeleider observeert lessen begrijpend lezen aan de hand van het groepsplan en geeft feedback op de lesinhoud en de uitvoering van de les (die verwerkt kan worden in het groepsplan).

Op *Het Landje* worden komend schooljaar twee bijeenkomsten met Schoolcijfers georganiseerd. Tijdens de eerste bijeenkomst geven de leerkrachten elkaar feedback op hun groepsplan met behulp van een Kijkwijzer. De tweede bijeenkomst staat in het teken van het analyseren en interpreteren van de Cito-M(idden)-toetsen. Tussentijds wordt er in de onderbouw gewerkt aan het uitwerken van doelen voor het taal- en voorbereidend lezenonderwijs, en het aan de hand daarvan bepalen van het onderwijsaanbod. De bovenbouw richt zich op het formuleren van onderwijsbehoeften voor de verschillende arrangementen. Beide intern begeleiders gaan klassenconsultaties (voorbereidend) technisch lezen uitvoeren aan de hand van de groepsplannen.

De Vierambacht gaat op schoolniveau verder met de rekenspecialisten en de ontwikkelde materialen. Het team Schoolcijfers richt zich met de rekenspecialist van de bovenbouw op het uitvoeren van klassenconsultaties aan de hand van de groepsplannen. Het accent ligt op het ontwerpen van het onderwijsaanbod bij rekenen en het vormgeven van de instructie daarbij. Daarnaast opereert het team Schoolcijfers op de achtergrond als vraagbaak en ondersteuning bij de invoering van de ontwikkelde materialen.

Onderwijsinspectie

Op 4 juli 2013 heeft het team van Schoolcijfers een interessant gesprek gehad met enkele onderwijsinspecteurs basisonderwijs. Doel van het gesprek was inzicht te krijgen in de visie van de Onderwijsinspectie op opbrengstgericht werken en in de eisen die zij op dit gebied stelt aan basisscholen.

Op basis van de stukken van Schoolcijfers willen de inspecteurs allereerst graag het spanningsveld tussen 'data gebruiken voor goed onderwijs' enerzijds, en 'het verantwoorden van resultaten' anderzijds bespreken en wegnemen. De normen vanuit het Inspectiekader zijn namelijk erg soepel, vinden zij. Iedere school moet daaraan kunnen voldoen. Toetsresultaten zijn voor de Inspectie het enige instrument om zicht te krijgen op resultaten. Het zijn ondergrenzen en zij willen dat de scholen de ondergrenzen kennen, maar willen vooral graag dat scholen eigen normen stellen.

De onderwijsinspecteurs met wie wij spraken, merken dat opbrengstgericht werken op scholen nu vaak nog een mechanisch trucje is. Analyseren van data is dan 'kijken en beschrijven' en nog niet interpreteren. De inspecteurs willen dat leerkrachten zelf gaan nadenken over waarom ze met data werken. Ze missen de focus op leergroei en hoe je dit als leerkracht of school teweeg kunt brengen.

Vervolgens is gesproken over groepsplannen. Deze inspecteurs geven aan dat een groepsplan gericht moet zijn op clustering van niveaugroepen en passende begeleiding. Wat zij vaak missen in een groepsplan en wat wel vaak aanwezig is in een individueel handelingsplan, is de concrete invulling van de 'verlengde instructie', de remediëring. Elk kind moet krijgen wat hij nodig heeft en dat moet beschreven worden. Waar dit beschreven wordt, is niet van belang. De inspecteurs stellen op basis van hun observaties verbeterpunten vast voor groepsplannen. Allereerst kunnen de doelen in groepsplannen beter beschreven worden. Er moet onderscheid zijn tussen *aanboddoelen* en *resultaatdoelen*. Beide soorten doelen willen zij in groepsplannen terug zien. Schoolcijfers maakt dit onderscheid. Verder kan het afstemmen van het onderwijsaanbod concreter beschreven worden in een groepsplan. Hierbij moet gedacht worden aan het gebruik maken van de mogelijkheden van de methode voor differentiatie en het

inzetten van materiaal en aangepaste opdrachten bij differentiatie en het differentiëren in tijd. Het team Schoolcijfers onderschrijft dit. Idealiter laat een basisschool zien dat een groepsplan een soort placemat is die aanwezig is en echt gebruikt wordt.

Een ander speerpunt in kwaliteitszorg van de Onderwijsinspectie is gericht op de schoolleiding. Er moet op schoolniveau gekeken worden naar trends en ambities. De schoolleider moet op de hoogte zijn van zijn populatie en de bijbehorende onderwijsbehoeften en op basis hiervan maakt hij keuzes voor het onderwijs. Ook een groepsplan wordt aangestuurd door schoolambities. De onderwijsinspecteurs zien wel dat er steeds meer school- en/of bouwbesprekingen worden gehouden waarin resultaten gezamenlijk besproken worden en waar het verhaal achter de cijfers aan bod komt.

Ons is duidelijk geworden dat de manier waarop de Onderwijsinspectie naar opbrengstgericht werken en groepsplannen kijkt, vergelijkbaar is met de visie van Schoolcijfers.

www.schoolcijfers.com

Op 3 oktober kreeg ik van Denise van Schelven, een van de ontwikkelaars van “Schoolcijfers” het berichtje op de mail: “We zijn online!” Het is tekenend voor het enthousiasme waarmee het team Schoolcijfers bezig is om het project op de kaart te zetten. Schoolcijfers is een heel mooi kindje dat zich steeds verder begint te ontwikkelen en dat nu dus ook online te bewonderen is. Het kindje heet: www.schoolcijfers.com. Wie zou zijn kind niet zo’n mooie naam willen geven. De **.com** nodigt ook veel meer uit dan het gebruikelijke **.nl**. Door de website is Schoolcijfers nu breed toegankelijk voor alle scholen in Rotterdam en heel Nederland die worstelen met de vraag hoe datagestuurde werken een vanzelfsprekend onderdeel van het schoolcurriculum kan worden. En daarmee onderdeel van het professionele handelen van de leerkrachten in de school. Een leerkracht moet geholpen worden om de brei van informatie die ze ontvangen te structureren, te analyseren en te interpreteren om ze vervolgens te kunnen integreren in hun lespraktijk. Op de website worden alle stappen die daarbij gezet moeten worden op een overzichtelijke manier in beeld gebracht. De website draagt bij aan drempelverlaging als het om dit proces gaat. Het in ontwikkeling zijnde Handboek Schoolcijfers bouwt voort op de in de website beschreven basisprincipes. De website is buitengewoon gebruiksvriendelijk ingericht. Geen grote abstracties maar de herkenbare dagelijkse onderwijspraktijk wordt beschreven en als uitgangspunt genomen om leerkrachten op weg te helpen om hun lespraktijk van nieuwe input te voorzien op basis van gegevens uit bijvoorbeeld de Cito-toetsen en ParnasSys. Datageletterdheid bij schoolprofessionals wordt via de website uit de enge hoek getrokken en in de spotlight gezet met als doel om leerkrachten te inspireren sneller te schakelen bij vragen over de effectiviteit van hun lesaanbod.

Schoolleiders over het project Schoolcijfers

De eerste schoolleider

Na anderhalf jaar deelname aan het Schoolcijfers worden de opbrengsten zicht- en merkbaar. Onze interne begeleiders, die beiden deel uitmaken van het kernteam, reageren als volgt: Het analyseren en interpreteren van de toetsresultaten wordt nu door een ieder goed uitgevoerd waardoor het niveau van de groepsplannen sterk verbeterd is. Zat de kennis eerst hoofdzakelijk bij ons, nu merken we dat deze ook bij de leerkrachten aanwezig is. Ook wij hebben er het nodige bij geleerd. Natuurlijk is dit niet de enige factor die bepalend is. Door het aanreiken van een duidelijke handleiding voor het maken van groepsplannen is de samenwerking tussen de collega’s toegenomen. Zij praten er met elkaar over in de bouwvergaderingen en helpen elkaar bij het maken er van.

LIO-studenten van de lerarenopleiding van de Hogeschool hebben de doelen van voorbereidend en aanvankelijk lees- en taalonderwijs op een rijtje gezet. Dit maakt het voor de leerkrachten gemakkelijk om de tussen- en einddoelen te zien, gekoppeld aan de leerlijnen. We beseffen dat we er nog niet zijn, maar dat we al een eind op weg zijn.

Onze coördinator van de onderbouw van de groepen 1-2 vertelt: Aanvankelijk waren er in de onderbouw de nodige reserves. Gaandeweg zijn deze verdwenen. Groepsplannen maken we immers toch al? Al snel bleek dat het maken van goede groepsplannen op basis van toetsresultaten gemakkelijker gezegd dan gedaan was. Hoe analyseer je resultaten en hoe vertaal je deze in een didactisch groepsplan? Hoe krijg ik in een team met 7 kleutergroepen de neuzen allemaal dezelfde kant op? Voor de ene leerkracht is het gemakkelijker dan voor de ander, is de één wat meer gemotiveerd dan de ander.

Na een aantal scholingsbijeenkomsten m.b.t. datageletterdheid met als doel relevante data rondom technisch lezen op efficiënte wijze te kunnen invoeren in ParnasSys, analyseren op groeps- en leerlingenniveau en verwerken in een groepsplan ter verbetering van het voorbereidend en technisch lezen, is een ieder er redelijk vaardig in. De grootste winst is dat de leerkrachten niet alleen anders zijn gaan kijken naar de opbrengsten, maar ook naar de registratie van vaardigheden van

de leerlingen en die beter wordt gebruikt. Zij weten dat door planmatig te werken met behulp van de groepsplannen een hoger onderwijsrendement te krijgen.

De directeur:

De ontwikkeling van het project Schoolcijfers voldoet aan de verwachting die ik vooraf had. Opbrengstgericht werken is een breed begrip, maar hoe en wat voor inhoud geef je er aan? Bij de voorbereidingen met de projectleider en in de vergaderingen met het team, werden de definities steeds scherper geformuleerd en de doelen verengd. Door het programma in hapklare stukjes te hakken, werd het voor de leerkrachten te overzien. De reacties van collega's, zoals hier boven beschreven, spreken voor zich. Het uiteindelijk resultaat is voor alle betrokkenen van belang. De succeservaring leidt tot borging en het aanpakken van andere onderdelen van ons onderwijsaanbod. Het proces is op zijn minst zo belangrijk als het product!

De tweede schoolleider

Vorig schooljaar is onze school uitgenodigd om te participeren in het project Schoolcijfers. Dit project omhelsde het werken met data als grondslag voor je lesgeven. Ook dient uit dit project een vertaling te komen naar de opleiding.

Op de meeste scholen wordt er enorm veel data verzameld. Een gedeelte van deze data is eenduidig: denk hierbij aan de gegevens uit de LOVS. Daarnaast kan het per groep verschillen wat er wordt verzameld en hoe dat genoteerd en gebruikt wordt. De wens van school is al lange tijd om hier een eenduidige lijn in te krijgen.

In een zeer goede samenwerking van onze rekenspecialisten met de andere deelnemende partijen (Hogeschool Rotterdam) zijn we een proces gestart, dat uiteindelijk leidde tot een tweetal paden, te weten: Voor de groepen 1 en 2 is een eenduidige beheersingsnotatielijst voor rekenen ontworpen. Hierop staan de tussendoelen en de einddoelen. Een leerkracht kan zo direct zien hoe een kind en de groep zich ontwikkelt.

Voor de groepen 3 t/m 8 is een standaard handleiding ontwikkeld voor het maken van een groepsplan rekenen met evaluatiemomenten.

Bovenstaande is dit schooljaar succesvol geïmplementeerd. Dit komt

mede door de prettige input van alle partijen.

De derde schoolleider

We hebben nog een kernteamoverleg en een teamoverleg gepland in 2014 en dat zit de inzet van het projectteam van Schoolcijfers, een tweede natuur, op onze school erop.

We mogen trots zijn wat met het projectteam vanuit de HR, het kernteam en het personeel bereikt hebben in deze periode. Leerkrachten zijn zeer gemotiveerd om relevante data te gebruiken om hun instructie bij de begrijpend lezenlessen te richten en te verbeteren. Ze beseffen het nut van het maken van een groepsplannen.

Er is een handleiding inclusief een instructiekaart gemaakt voor het vakgebied begrijpend lezen, waarin de volgende aspecten van datageletterdheid zijn verwerkt:

- Het verzamelen en lezen van relevante data rondom begrijpend lezen;
- Het analyseren en interpreteren van de verzamelde data in samenhang;
- Het clusteren van leerlingen op grond van de analyse en interpretatie van data, de datamuur en afspraken uit Nieuwsbegrip;
- Het vormgeven van het onderwijs in de komende periode aan de hand van de onderdelen van het onderwijsleerproces.

De periode januari –juni 2014 gaan we vooral gebruiken om ons verder te professionaliseren in het analyseren van data uit ParnasSys. Dit komt nog duidelijker terug in de kwaliteit van de handelingsplannen en het didactisch handelen van de leerkracht. Dit alles leidt tot betere begrijpend lezen resultaten en dit is (en was) de reden voor de school, dat wij meededen aan dit project.

Informatiegebruik in verantwoordingsgerichte en schoolontwikkelingsgerichte onderwijssystemen: een internationaal perspectief

Wereldwijd verwerft informatiegebruik binnen scholen een steeds prominentere plaats. Hoewel verschillen in het informatiegebruik van scholen in onderzoek vaak gerelateerd worden aan een verantwoordingsgericht of een schoolontwikkelingsgericht onderwijssysteem, is onderzoek dat informatiegebruik in verschillende onderwijssystemen diepgaand beschrijft en vergelijkt schaars. Daarom is in het kader van het project 'Schoolcijfers' door Roos van Gasse het informatiegebruik van schoolleiders uit twee zeer verschillende onderwijssystemen bestudeerd: Nederland en Vlaanderen. De aanwezigheid van centrale examens, de outputgerichte evaluatiemethode door de onderwijsinspectie en het bestaan van publieke databanken maken het Nederlandse onderwijssysteem sterker verantwoordingsgericht dan het Vlaamse, waarin geen cultuur is van centrale examens of publieke databanken en waar de onderwijsinspectie scholen eerder procesmatig evalueert. De twee onderwijssystemen zijn uitgangspunt geweest voor een vergelijkende studie naar de impact van schoolontwikkelingsgerichte en verantwoordingsgerichte onderwijssystemen op het informatiegebruik van schoolleiders in basisscholen. Daarin zijn ten eerste de verwachtingen inzake informatiegebruik die schoolleiders percipiëren onderzocht en is vervolgens nagegaan in welke mate deze verwachtingen ook een invloed hebben op de feitelijke doelen van schoolleiders om informatie te gebruiken, de soorten informatie die schoolleiders gebruiken en de manieren waarop schoolleiders informatie aanwenden. Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen we geen eenduidig positieve of negatieve impact van een schoolontwikkelingsgericht onderwijssysteem of een verantwoordingsgericht onderwijssysteem vinden. Een eerste vaststelling is dat Nederlandse schoolleiders

verwachtingen inzake informatiegebruik voornamelijk vanuit een verantwoordingsperspectief percipiëren, terwijl er volgens Vlaamse schoolleiders sprake is van een balans tussen verantwoording en schoolontwikkeling in deze verwachtingen. De sterk verantwoordingsgerichte verwachtingen inzake informatiegebruik in Nederland hebben echter geen invloed op de feitelijke doelen van schoolleiders, vermits deze zowel in Nederland als in Vlaanderen voornamelijk gericht zijn op schoolontwikkeling. Wel verschillend is dat Nederlandse schoolleiders – meer dan Vlaamse schoolleiders – gebruik maken van informatie over de leerresultaten van leerlingen en de onderwijsprocessen op school en dat Nederlandse schoolleiders meer blijf geven van klas- en leerlinggerichte acties om tot beter lesgeven en leren op school te komen. Nederlandse schoolleiders zijn, door de gepercipieerde verwachtingen naar verantwoording, sterker gefocust op het verbeteren van het leren van leerlingen, terwijl het informatiegebruik in Vlaanderen vermoedelijk sterker afhankelijk is van de individuele motivatie en de houding van schoolleiders. We concluderen dus voorzichtig dat, ondanks de grote nadruk op verantwoording in Nederland, Nederlandse schoolleiders toch meer tot geïnformeerde schoolontwikkeling komen dan Vlaamse schoolleiders. De resultaten bevestigen echter ook dat een te sterke nadruk op verantwoording bij Nederlandse schoolleiders tot strategieën kan leiden om betere prestaties te kunnen voorleggen, zoals teaching to the test of oefenen met centrale toetsen.

Probleem Gestuurd Onderwijs op de Pabo Hogeschool Rotterdam

In de tweede periode van de leeftijdsprofilering in het derde jaar van de Pabo staat het thema 'opbrengstgericht werken' centraal. Het team Schoolcijfers heeft samen met andere docenten deze module ontwikkeld.

De drie vakken (onderwijskunde, rekenen-wiskunde en taal) worden net als in het eerste blok geïntegreerd aangeboden. In dit blok wordt geen onderscheid gemaakt tussen het jonge kind en oudere kind. De problemen en het beroepsproduct zijn relevant voor, en toepasbaar op beide leeftijdsprofileringen. Nieuw in dit blok is dat studenten per probleem naast de verplichte literatuur een zelfgezochte bron bestuderen die betrekking heeft op het onderwerp van het probleem. Dit mag een wetenschappelijk artikel, een nieuwsbron, een krantenartikel, of een interview of gesprek zijn.

Opbrengstgericht werken in een schoolorganisatie vindt op drie niveaus plaats: de groep, de school en het bestuur. Tijdens dit thema richten de studenten zich vooral op het groepsniveau. Opbrengstgericht werken is een manier van werken waarbij de student gebruik maakt van gegevens over leeropbrengsten om onderwijs te evalueren, aan te passen en leerprestaties te verbeteren. Dat betekent dat studenten en leerkrachten duidelijke doelen nastreven. Zij zijn op de hoogte van wat belangrijk is om te leren voor leerlingen en in welke volgorde en zijn in staat om groeps- en individuele resultaten te analyseren. Tevens kunnen resultaten van methodeonafhankelijke toetsen uit het leerlingvolgsysteem vergeleken worden met resultaten op vorige toetsmomenten en met resultaten op methodegebonden

toetsen. Op basis van deze analyse kunnen leerkrachten leerlingen in niveaugroepen clusteren en vanuit de leerdoelen leeractiviteiten ontwerpen, organiseren, uitvoeren en evalueren, en leerlingen hierbij passend begeleiden en feedback geven.

Contact

Liesbeth Beijsterveldt (e.m.van.beijsterveldt@hr.nl)

Anne van der Kooi (a.van.der.kooi@hr.nl)

Bas Oprins (b.a.m.oprins@hr.nl)

Denise van Schelven (d.e.j.van.schelven@hr.nl)

Willem de Vos (w.a.de.vos@hr.nl)

